

ФУНКЦІЇ МЕТАФОРИ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛІ

Дана стаття присвячена висвітленню функцій метафори у публіцистичному стилі (а саме в політичному дискурсі), що є одним із найважливіших завдань сучасної лінгвістики.

Ключові слова: публіцистичний стиль, метафора, політична комунікація, номінативна, комунікативна, популяризаторська, прагматична, зображальна, інструментальна, гіпотетична, моделююча, евфемістична, когнітивна, естетична функції, ефект обманутого очікування, ефект підсиленого очікування, ефект виправданого очікування.

Данная статья посвящена исследованию функций метафоры в публицистическом стиле (а именно, в политическом дискурсе), что есть одним из наиболее важных заданий современной лингвистики.

Ключевые слова: публицистический стиль, метафора, политическая коммуникация, номинативная, коммуникативная, популяризаторская, прагматическая, изобразительная, инструментальная, гипотетическая, моделирующая, эвфемистическая, когнитивная, эстетическая функции, эффект обманутого ожидания, эффект усиленного ожидания, эффект оправданного ожидания.

The study of metaphor functions in the publicistic style (namely in the political discourse) is in the centre of our research.

Key words: publicistic style, metaphor, political communication, nominotypical, communicative, popularizing, pragmatic, figurative, instrumental, hypothetic, modeling, euphemistic, cognitive, aesthetic functions, the effect of deceived waiting, the effect of strengthened waiting, the effect of justified waiting.

Сферою використання публіцистичного стилю є громадсько-політична діяльність, суспільно-виробнича, культурно-освітня та навчання. Основними ознаками даного стилю є доступність мови й формулювань, логічність доказів і полемічність викладу, поєднання точних найменувань, дат, подій, учасників, викладення наукових положень та фактів із емоційно-експресивною образністю, наявність низки яскравих засобів позитивного чи негативного авторського тлумачення, яке має здебільшого тенденційний характер, а також широке використання стилістичних засобів, таких як епітети, порівняння, гіперболи і, звичайно, метафори.

Впродовж останніх років увага до політичного дискурсу значно зросла. Адже офіційно-політичні виступи стали більш експресивними, мають здатність впливати на емоції реципієнта. Все це зумовлено тим, що політичні сили прагнуть залучити якнайбільше прихильників [1: 427 – 433]. Особливу увагу політичним дискурсам приділяє сучасна лінгвістика. Політичну мову можна аналізувати на базі когнітивного, описового та кількісного підходів. Нашу увагу привертає саме когнітивний аналіз, адже він полягає у дослідженні метафоричних моделей офіційного тексту. Метафори відіграють дуже важливу

роль у політичній мові, їх використовують для “ухвалення політичних рішень, оскільки вони допомагають формулювати альтернативи, з яких надалі здійснюється вибір” [2].

Метафору часто образно уявляють як дзеркало, в якому незалежно від чиїхось симпатій чи антипатій відображається національна свідомість, в тому числі сутність політичного життя і взаємозв'язки різних сфер людського буття.

Багато метафор, які використовуються в політичній комунікації, образно називаються метафоричною мозаїкою. Як відомо, кожна окрема частинка мозаїки – це лиш кусочок каменя чи скла, по якому практично неможливо судити про картину в цілому. Так само кожна конкретна метафора відображає світосприйняття однієї людини. Якщо дану метафору зіставити із іншими, то, можливо, вдасться помітити спільні закономірності в метафоричній картині політичного світу. Адже маленька частинка стає органічною частиною великої картини. [7: 123]

З точки зору впливу, використання метафор як в усній, так і в письмовій мові, дозволяє впливати на сприйняття людини, а також формувати її оцінку. В широкому значенні метафори здатні структуривати мислення людини, її модель світу.

З точки зору аналізу дискурсу, характер використаних журналістами чи політиками метафор і метафоричних моделей вказує на спосіб їх мислення, дає уявлення про їхнє справжнє відношення до різноманітних подій суспільно-політичного життя, дозволяє будувати прогнози щодо способів прийняття рішень, так як вибір тієї чи іншої метафоричної моделі подання подій нав'язує, формує набір альтернатив вирішення проблемної ситуації [4: 39-41].

Нежданов Д.В. відмічає, що політика – це така сфера діяльності людини, яка є неможливою без застосування письмової чи усної мовної дії. Дискурсивний характер політики виражається в тому, що більшість політичних дій є вербальними, текстувальними, мовними, незважаючи на те, чи це передвиборна агітація, дебати в парламенті, текст указу чи інші приклади застосування сучасної політичної мови. З іншої сторони, невід'ємною частиною політичної мови виступають моделюючі образи, категорії і метафори, які надають специфіку розвитку політичним відносинам в той чи інший відрізок часу, в різноманітних спільнотах [5: 3].

Політичні метафори “відображають та відтворюють домінуючі для певного товариства цінності та опозиції. Вони роблять значний вплив на розуміння політичних дій, служать керуванням для прийняття рішень та дій” [6: 9].

Метафора потрібна для фіксації знань, особливо в тих випадках, коли в реальності немає загальноприйнятого або хоча б такого значення, яке б влаштувало автора. В даних випадках метафора використовується для створення найменування реальності чи явища. Така функція метафори називається *номінативною*.

Інша функція – це *комунікативна*, тобто передачі інформації. Метафора дозволяє представляти інформацію адресату в короткій та доступній формі. В багатьох випадках метафора дозволяє передати інформацію, яку автор за певних причин вважає за потрібне не зазначати прямо [8: 50].

Різновидом комунікативної функції є *популяризаторська функція*. Метафора дозволяє в доступній формі для слабо підготовленого адресата передати складну ідею.

Прагматична функція – це функція впливу на адресата. Метафора являється сильним засобом формування необхідного емоційного стану.

Метафорична аргументація постійно використовується в політичній мові як спосіб зміни політичних поглядів адресата.

Інколи метафора вживається для впливу на емоційно-вольову сферу адресата і створення відповідного ставлення до певної реальії [7: 128].

Зображальна функція – метафора допомагає зробити повідомлення більш образним, яскравим і важливим. Як відомо, для публіцистичних текстів метафоричне слововживання вважається закономірним, на сторінках журналів та газет метафора є характерним засобом текстової експресії.

Інструментальна функція – метафора допомагає суб'єкту думати, формувати свої певні уявлення про світ.

Гіпотетична функція – метафора дозволяє представити те, що не є до кінця усвідомленим, створити припущення про об'єкт.

Моделююча функція – метафора створює певну модель світу і досліджує взаємозв'язок між його елементами. Наприклад, метафора all-European house показує нам взаємозв'язки, які мали би бути між всіма європейськими країнами.

Евфемістична функція – метафора допомагає передати інформацію, яку автор через певні причини не зазначив.

Когнітивна функція. В сучасній лінгвістиці метафоричне мислення розглядається як не менш значуще, ніж мислення раціональне. Відповідно метафора трактується як основна ментальна операція, спосіб пізнання і категоризації світу. В процесі мислення аналогія відіграє не меншу роль, ніж нормалізування процедури раціонального мислення. Звертаючись до чогось нового, складного, людина часто намагається використовувати для розуміння елементи якоїсь зрозумілої та знайомої сфери. При метафоричному моделюванні політичної сфери, яка відрізняється складністю та високим ступенем абстракції, ми часто використовуємо більш прості образи із тих сфер, які нам більше знайомі [8: 51- 52].

Метафора – є особливим способом міркування. Метафоричні образи уже є закладені в інтелектуальній системі людини, це особливого роду схеми, по яких людина мислить і діє [7: 124].

Естетична функція – дана функція є основною для художнього дискурсу, проте вона є дуже важливою і в політичній сфері. Відомо, що образна форма приваблює увагу слухача і здатна зробити повідомлення більш дійовим. Пишнота метафоричної форми часто сприймається як ознака глибокої точності висловлювання. Тому роль красивої мовленнєвої форми часто нагадує роль гарної упаковки товару: вона не може гарантувати якість, але є дуже важливою для успішної реалізації продукту [7: 129].

Чудінов А.П. провів дослідження щодо взаємовідношення метафори в заголовку із основним текстом. Адже для сучасної політичної публіцистики є характерними метафоричні заголовки, які приваблюють нашу увагу і спонукають нас прочитати публікацію. Як правило, метафора розкривається в основному тексті статті. При розкритті даного явища виявились такі спеціальні стилістичні прийоми:

Ефект обманутого очікування виявляється в тому випадку, коли враження, яке складається у читача щодо публікації по її заголовку, відхиляється. Це стається, коли метафоричний заголовок сприймається як неметафоричний; коли неметафоричний заголовок сприймається як метафоричний; коли значення метафори до ознайомлення із основним текстом сприймається по-іншому, ніж після [7: 138].

Ефект підсиленого очікування утворюється, коли буквальне значення заголовка є малоймовірним, проте читачу важко здогадатися про можливе метафоричне значення. Перед ним з'являється свого роду загадка, відповідь на яку можна знайти в основному тексті [7: 141].

Ефект виправданого очікування можна простежити в тих випадках, коли значення метафоричного заголовка є ясным, проте він є настільки яскравим, що у адресата виникає бажання більш детально ознайомитися із проблемою [7: 143].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дацишин Х. Політична метафора в індивідуальній мовотворчості журналіста / Х. Дацишин // Вісник Ун-ту. Серія журналістики. – 2004. – Вип. 25. – С. 427 – 433.
2. Бакун О.В. Метафора у політичному дискурсі [Електронний ресурс] / О.В. Бакун – режим доступу - <http://ev.nuos.edu.ua/content/metafora-u-politichnomu-diskursi> - заголовок з екрану.
3. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: Когнитивное исследование политической метафоры (1991 – 2000) / А.П. Чудинов: Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2001 – 238 с.
4. Баранов Анатолий Николаевич. Политический дискурс : методы анализа тематической структуры и метафорики / Баранов А.Н. [и др.]. – Москва: Фонд ИНДЕМ, 2004. – 94 с., 22 см. – (Труды фонда ИНДЕМ / Региональный общественный фонд “Информатики для демократии”).
5. Нежданов Д.В. “Политический рынок” как метафора современных политических исследований: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пол. наук: 23.00.01 / Нежданов Денис Викторович; [Уральская академия государственной службы.] – Екатеринбург, 2010. – 25, [1] с.
6. Будаев Э.В. Политическая метафорология: ракурсы сопоставительного анализа / Э.В. Будаев // Политическая лингвистика. – 2010. - № 1. – С.9.
7. Чудинов Анатолий Прокопьевич. Политическая лингвистика: учебное пособие / А.П. Чудинов. – 3-е изд., исправл. – Москва: Флинта: Наука, 2008. – 254 с.
8. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: Когнитивное исследование политической метафоры (1991 – 2000) / А.П. Чудинов: Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2001 – 238 с.